

ЧИ ВАРТО РОЗГЛЯДАТИ ПРИМУШУВАННЯ ДО ШЛЮБУ ЯК РІЗНОВИД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Богатирьов І. Г.

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри
кримінально-правових та адміністративно-правових дисциплін
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Вітчизняний криминолог А.І. Богатирьов розглядаючи домашню злочинність зауважує, що вона є серйозною і поширеною проблемою в Україні. На жаль, як пише дослідник вона охоплює всі родинні зв'язки, але найнебезпечнішим її виявом є насильство над дітьми, а тому її розв'язання потребує обов'язкове втручання держави та громадськості. Також, на думку вченого, домашня злочинність цілком є обґрунтованим об'єктом криминологічного дослідження тому її можна розглядати як сукупність суспільно небезпечних дій або без діянь, що передбачають фізичні, словесні, моральні та економічні образи й примус для залякування і отримання влади одних членів сім'ї над іншими [1, с. 202].

Отож, сімейного життя, де панує насильство показує незахищеність її державними інституціями, загострюють і без того складну проблему інституту сім'ї, що свідчить про різке збільшення кількості кримінальних правопорушень вчинених у даній сфері. А це, зі свого боку, дезорганізує життєву діяльність суспільства, завдає шкоду правам і свободам людині в Україні.

З огляду на такий стан законодавець виправдано доповнив Кримінальний кодекс України законом України від 06.12.2017 р. № 2227-VIII «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами»[2]. Дані зміни являють собою майже дослівне перенесення до КК України ратифікованої Україною Стамбульської конвенції щодо насильству стосовно жінок і домашньому насильству.

Зокрема, в даному нормативному акті міститься положення щодо криміналізації таких дій, як «примушування до шлюбу» (ст. 151³ КК України). Безперечно, право на свободу, складовою якого є воля

людини, належить до невід'ємних прав, які гарантуються та охороняються державою.

Оскільки шлюб в Україні ґрунтується на взаємній згоді жінки та чоловіка, ми вважаємо, що примушування до шлюбу заперечує дійсне бажання сторін вступити у шлюбні відносини. Тому, на наш погляд, суд може під час розгляду справи по суті встановити факт волевиявлення обох сторін створити сім'ю. В іншому випадку без наміру створити сім'ю, він визнається за рішенням суду недійсним.

Крім цього, ст. 151³ КК України вступає в протиріччя з диспозицією інших норм КК України (ст. 146 «Незаконне позбавлення волі або викрадення людини», ст. 154 «Примушування до вступу в статевий зв'язок», ст. 149 «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини» тощо).

Найбільш значущим протиріччям ст. 151³ КК України є той факт, що саме по собі примушування особи до шлюбу без настання суспільно небезпечних наслідків не можна розглядати, як кримінальне правопорушення, а це означає, що за наявності достатніх підстав необхідно кваліфікувати за ст.ст. 146 «Незаконне позбавлення волі або викрадення людини», 154 «Примушування до вступу в статевий зв'язок», 149 «Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини» тощо.

Отже, за вчинення багатьох описаних у запропонованій статті дій чинним КК вже передбачена кримінальна відповідальність, причому у певних випадках більш сувора, ніж передбачено у даній статті КК України. І ще однією негативною складовою даної статті є юридичні наслідки, які в подальшому обов'язково вплинуть на життя тієї особи, яка притягувалася до кримінальної відповідальності.

Варто також наголосити, що встановлення кримінальної відповідальності за примушування «до продовження примусово укладеного шлюбу, або до вступу у співжиття без укладення шлюбу, або до продовження такого співжиття» є набагато ширшою, ніж та, що передбачається Конвенцією, положення якої вимагають криміналізувати лише «примушування дорослого або дитини до вступу у шлюб».

Також потрібно звернути увагу, що встановлення у диспозиції частини першої запропонованої нової ст. 151³ наслідків у виді завдання істотної шкоди потерпілому також не впливають зі змісту ст. 37 Конвенції, у якій йдеться про формальний склад правопорушення, за наявності якого відповідальність має наставати за винне діяння незалежно від настання наслідків.

Оскільки, ст. 151³ К.К. України може призвести до надмірної криміналізації відносин, що на даний час достатньо врегульовані нормами чинного законодавства України, а також унеможливить виконання положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно

жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» ми пропонуємо декриміналізувати дану статтю.

До речі, вітчизняна дослідниця Г. Христова зазначає, що поняття «примушування до шлюбу», притаманне, радше мусульманським країнам, а наскільки така практика є характерною для України важко оцінити, адже ніхто таких досліджень не проводив[3]. З такою думкою варто погодитися, оскільки у вітчизняній судовій практиці ми не зустрічали вироку суду за ст. 151³ КК України, а тому і дослідження відсутнє.

Висновок. Враховуючи вищенаведене робимо висновок, що оскільки на даний час відсутній хоча би один обвинувальний вирок по ст. 151³ КК України її існування в КК України можна розглядати як недоцільною, а тому дану статтю варто декриміналізувати, зменшивши і без того надмірну криміналізацію відносин, які вже врегульовані чинним законодавством.

Література:

1. Богатирьов, А. І. Кримінологічний погляд на проблему домашньої злочинності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*, 2019 3(87) С. 202–208.
2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від 06.12.2017 р. № 2227-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2227-19> (дата звернення 30.09 2022).
3. Христова Г. Б'є – значить сяде: Україна отримала нові закони проти домашнього насильства. URL: <http://www.bbc.com/ukrainian/features-42567278> (дата звернення 30.09 2022).